

ЕКОЛОГО-ЕДАФІЧНІ УМОВИ ТЕРИТОРІЙ РОЗМІЩЕННЯ ПАРКІВ ТА СКВЕРІВ ІСТОРИЧНОГО ЦЕНТРУ КРИВОРІЖЖЯ

Н.В. Товстоляк

*здобувач кафедри ботаніки та екології
ДВНЗ «Криворізький державний педагогічний університет»*

Вступ. Парки та сквери найстарішої частини Криворіжжя мають у своєму складі значний флористичний потенціал деревно-чагарникових видів, існування та подальший розвиток яких насамперед обумовлюється еколого-едафічними чинниками як найбільш стійкими. Тому особливої актуальності набуває врахування основних ландшафтних характеристик при плануванні нових об'єктів озеленення або реконструкції існуючих.

Мета роботи – проаналізувати еколого-едафічні умови територій розміщення деревно-чагарникових видів у межах основних парків та скверів історичного центру Криворіжжя.

Об'єкт та методи дослідження. Об'єктами дослідження було обрано території парку імені Ф. Мершавцева (виокремлено правий та лівий берег як рівноцінні для дослідження одиниці), парку імені Ю. Гагаріна, парку імені М. Ф. Єгорова та скверу по вул. П. Калнишевського. Повне дослідження із визначенням флористичного складу та екологічного стану проводилося протягом 2012-2016 років у польових умовах маршрутним методом. Тип ландшафтів визначено за А. Л. Бельгардом [1], складові рельєфу – за Л. Г. Раменським [3], тип геохімічного ландшафту – за М. А. Глазовською [6], зони забруднення - за шкалою та рекомендаціями проф. І.А. Добровольського [2].

Результати та їх обговорення. Парк імені Ф. Мершавцеварозташований у місці впадання р. Саксагань до р. Інгулець. Структурно складається з двох частин, які знаходяться відповідно на лівому та правому березі р. Інгулець, але при цьому варто розглядати їх виокремлено як самостійні функціональні одиниці. Ґрунтовий покрив представлений лучно-чорноземними ґрунтами з потужними гумусовими горизонтами (до 140–180 см), високим вмістом гумусу (6–8 %) та нейтральною реакцією ґрунтового розчину (рН= 6,8–7,0). Парк імені Ю. Гагаріна та сквер по вул. П. Калнишевського розташовані у заплаві р. Саксагань. Ґрунтові характеристики покриву аналогічні парку імені Ф. Мершавцева.

Парк імені М.Ф. Єгорова не має виходу до водойми або ріки. Грунтовий покрив представлений чорноземами звичайними, які характеризуються середньо потужним гумусовим профілем (40–80 см), середнім вмістом гумусу (4,0–4,5 %) та лужною реакцією ґрунтового розчину ($pH=7,2-7,4$) [4, 5].

Для оцінки розташування об'єктів важливо враховувати типи ландшафтів та форми рельєфу, оскільки саме вони визначають ступінь стійкості важливих еколого-едафічних умов для росту і розвитку рослин. Зазначені території знаходяться у межах придолинно-балочних ландшафтів. Але при цьому основні складові рельєфу зазначених об'єктів варіюють. Так, рельєфи лівого берегу парку імені імені Ф. Мершавцева та парку імені Ю. Гагаріна найбільш різнопланові (мають слабо дреновані рівнини, пологості, схили та притерасні низовини). Рельєф правого берегу парку імені Ф. Мершавцева та скверу по вул. П. Калнишевського представлений слабо дренованими рівнинами, пологостями та схилами. Рельєф парку імені М.Ф. Єгорова представлений лише слабо дренованою рівниною.

Визначено типи геохімічних ландшафтів досліджуваних територій, як показників міграцій хімічних елементів, що забезпечують родючість ґрунтів. Так, території лівого берегу парку імені імені Ф. Мершавцева та парку імені Ю. Гагаріна мають елювіальний, транселювіальний, транселювіально-аккумулятивний та супераквальний типи геохімічного ландшафту. Для правого берегу парку імені Ф. Мершавцева та скверу по вул. П. Калнишевського властиві аналогічні попереднім, крім супераквального типу. Для парку імені М.Ф. Єгорова характерний лише елювіальний тип геохімічного ландшафту. Але при цьому варто враховувати додатковий негативний чинник – антропогенні джерела забруднення територій. Об'єкти дослідження входять до зони незначного забруднення, виняток становить лише територія парку імені М. Ф. Єгорова – потрапляє до зони середнього забруднення.

Спираючись на вище викладене можна оцінити ступінь зволоженості зазначених територій. Найнесприятливіші умови спостерігаються у межах парку імені М.Ф. Єгорова. Сприятливі умови спостерігаємо на правому березі парку імені Ф. Мершавцева. Найбільш сприятливі умови на лівому березі парку імені Ф. Мершавцева, у парку імені Ю. Гагаріна та у сквері по вул. П. Калнишевського.

Висновки. Оцінка територій розташування провідних парків та скверу найстарішої частини Криворіжжя дозволила виявити пряму залежність між еколого-едафічними умовами середовища та типами ландшафту, зокрема складовими рельєфу.

Список використаної літератури

1. Бельгард А. Л. Степноелесоведение / А. Л. Бельгард. – Москва: Леснаяпромышленность, 1971. – 336 с.
2. Добровольський І.А. Еколого-біогеоценологіческие основы оптимизации техногенных ландшафтов степной зоны Укарины путем озеленения и облесения: автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора биологических наук / И. А. Добровольский. - Днепропетровск: ДГУ, 1979. – 62 с.
3. Петров К. М. Растительность России и сопредельных стран / К. М. Петров, Н. В. Терехина. – СПб: Химиздат, 2013. – 328 с.
4. Полупан Н. І. Визначник еколого-генетичного статусу та родючості ґрунтів України / Н.І. Полупан, В.Б. Соловей, В. І. Кисіль та ін. – К.: Колообіг, 2005. – 304 с.
5. Савосько В. М. Ґрунтовий покрив Криворіжжя / В.М. Савосько // Фізична географія Криворіжжя: монографічна навчальна книга. – Кривий Ріг: ТОВ «Центр–Принт», 2012. – С. 154–175.
6. Чертко Н. К. Геохимия ландшафта: учеб. пособие / Н. К. Чертко. – Минск: БГУ, 2011. – 303 с.